

EWA KOPEĆ

RAPORT Z PRZEPROWADZONYCH BADAŃ
DOTYCZĄCYCH DIAGNOZY WIEDZY PEDAGOGICZNEJ
POSIADANEJ PRZEZ RODZICÓW DZIECI
W WIEKU WCZESNOSZKOLNYM
W POWIECIE KOLBUSZOWSKIM

Wychowanie to proces, który ma największy wpływ na prawidłowe formowanie osobowości dziecka. Spośród wszystkich środowisk oddziałujących na dziecko, najbardziej sprzyjającym oraz mającym największy wpływ na jego kształtowanie jest środowisko rodzinne. Jest to naturalne, pierwsze i niezastąpione miejsce, w którym dziecko jest otoczone indywidualną opieką i ma możliwość zaspokajania wszystkich swoich potrzeb. Z uwagi na to, że w rodzinie wychowanie realizuje się w sposób naturalny w warunkach codziennego życia, a rodzice jako pierwsi wychowawcy odgrywają ważną rolę w życiu dziecka, doskonalenie rodziny jako głównego środowiska wychowawczego powinno skupiać się na poszerzaniu określonej wiedzy pedagogicznej i psychologicznej rodziców. Działania wychowawcze rodziców oparte na bogatszym zasobie wiedzy mają większy wpływ na prawidłowy przebieg procesu kształtowania osobowości dziecka w rodzinie.

W otaczającej rzeczywistości, w dobie szybkich przemian gospodarczych, politycznych i społecznych, wychowanie dziecka w rodzinie nie jest łatwe. Trudności wychowawcze pojawiają się często już u dziecka w młodszym wieku szkolnym, ponieważ rodzice często uznają wówczas, że jego edukacją od tej pory powinna zajmować się szkoła, wychowawca szkolny czy katecheta. Tymczasem obowiązki rodziców względem dziecka, niezależnie od jego wie-

ku, oprócz czynności pielęgnacyjnych i zapewnienia mu bytu materialnego, dotyczą przede wszystkim starania o jego właściwy rozwój fizyczny, psychiczny i społeczny. Prawidłowe wywiązywanie się z tych obowiązków może zwiększyć odpowiedni poziom naukowej wiedzy pedagogicznej rodziców, która stanowi ważny aspekt wychowania dziecka w rodzinie.

Młodszy wiek szkolny jest dla dziecka ważnym okresem, ponieważ rozpoczyna ono naukę szkolną. Kończy się dla niego wiek beztrudnego dzieciństwa, w którym czas spędzało głównie na zabawie i z rodzicami, a zaczynają się dla niego obowiązki związane z chodzeniem do szkoły. W tym ważnym dla dziecka okresie rodzice powinni być obecni w jego życiu poświęcając mu wiele uwagi. Zaniedbania wychowawcze, które dokonane zostały w wieku przedszkolnym czy wcześniejszym, w wieku wczesnoszkolnym często dają się jeszcze naprawić, natomiast błędy wychowawcze popełnione w młodszym wieku szkolnym mogą zaważyć na całym późniejszym życiu. Dlatego dziecko wczesnoszkolne potrzebuje, na tym etapie rozwojowym, pomocy i wsparcia rodziców, wymagającego od nich świadomego działania. Łączy się to z posiadaniem gruntownej, naukowej a nie przypadkowej wiedzy pedagogicznej.

1. ELEMENTY NAUKOWEJ WIEDZY PEDAGOGICZNEJ RODZICÓW DZIECI W WIEKU WCZESNOSZKOLNYM

Kształtowanie osobowości dziecka w rodzinie jest procesem złożonym i zależnym od licznych uwarunkowań. Jednym z nich jest wiedza pedagogiczna rodziców. Powinna ona obejmować prawidłowe rozumowanie specyfiki wychowania, to znaczy to, czym ono jest, jaki jest jego cel, cechy i zasady. Ponieważ w rodzinie pierwszymi i najważniejszymi nauczycielami są rodzice, wiedza pedagogiczna obejmuje też znajomość rodziców jako wychowawców, ich prawo do wychowania dziecka oraz znajomość cech dobrego opiekuna. W wiedzy pedagogicznej rodziców potrzebna jest także znajomość dziecka jako wychowanka, w tym specyfiki jego rozwoju biologicznego, psychicznego, jak również społecznego. Ważnym elementem wiedzy pedagogicznej rodziców jest też znajomość metod wychowania dziecka w rodzinie oraz umiejętne ich stosowanie. Ponieważ wychowanie wiąże się głównie ze świadomą działalnością rodziców, zakres naukowej wiedzy pedagogicznej w dużym stopniu warunkuje efektywność tego procesu.

Wychowanie to jedno z ważniejszych pojęć w pedagogice. Wiąże się z celową działalnością, która powinna być oparta na pewnym zasobie wiedzy

dotyczącej dziecka, rodziców oraz samego procesu wychowania. Ważne jest posiadanie podstawowych wiadomości, dotyczących wychowania, jego celów i zasad wychowawczych¹. Na podstawie tej wiedzy tworzą się umiejętności wychowawcze.

Pojęcie „wychowanie” zawiera bogatą treść, dlatego jest ono różnie określane². To jedno z trudniejszych pojęć do zdefiniowania w pedagogice³. Problem ten wynika nie tylko ze złożoności treści, którą oznacza to pojęcie, ale również z ważności praktycznych konsekwencji, jakie wiążą się z wychowaniem⁴. W potocznym znaczeniu termin ten oznacza wszelkie celowe oddziaływania dojrzałych ludzi, czyli wychowawców, głównie na dzieci i młodzież, czyli wychowanków, aby kształtować w nich określone pojęcia, uczucia, postawy i dążenia⁵.

W każdym procesie wychowania realizowane są ideały i cele, jawne bądź ukryte, które są wyprowadzane głównie z obrazu społeczeństwa. Realizacja określonych celów wychowania jest urzeczywistnieniem takiego kształtu osobowości, która pozwala na uczestniczenie wychowanków w społecznym życiu⁶. Cel wychowania podjęty przez wychowawcę jest znany tylko w przypadku świadomego wychowania, opiera się on na określonych i świadomie powziętych działaniach⁷. Z oddziaływań wychowawczych na pierwszym miejscu wyodrębnia się zawsze te, które są świadome i celowe⁸. Naczelnym dążeniem wychowania jest ukształtowanie dojrzałej osobowości dziecka oraz aktywnej jego postawy wobec życia⁹. Rodzina jako instytucja wychowawcza także realizuje cele i zadania wychowawcze¹⁰. W rodzinie wychowanie od-

---

¹ J. W i l k, *Pedagogika rodziny*, Lublin: Wydawnictwo Poligrafia Salezjańska 2002, s. 80.

² W. O k o Ń, *Wychowanie*, w: *Nowy słownik pedagogiczny*, oprac. W. Okoń, Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak” 2007, s. 466.

³ J. K u ł a c z k o w s k i, *Pedagogika rodziny. Teoria wychowania w rodzinie*, Warszawa–Łomianki: Wydawnictwo Diecezji Rzeszowskiej Bonus Lider 2009, s. 19.

⁴ W. P o m y k a ł o, *Wychowanie*, w: *Encyklopedia pedagogiczna*, red. W. Pomykało, Warszawa: Wydawnictwo Fundacja Innowacja 1993, s. 917.

⁵ S. K u n o w s k i, *Podstawy współczesnej pedagogiki*, Warszawa: Wydawnictwo Salezjańskie 1993, s. 19.

⁶ K u ł a c z k o w s k i, *Pedagogika rodziny*, s. 21.

⁷ K. S o ś n i c k i, *Istota i cele wychowania*, Warszawa: Nasza Księgarnia 1964, s. 13-14.

⁸ K u ł a c z k o w s k i, *Pedagogika rodziny*, s. 21.

⁹ Tamże, s. 27.

¹⁰ E. W y s o c k a, *Wzór osobowy*, w: *Encyklopedia pedagogiczna XXI w.*, red. T. Pilch, Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak” 2008, s. 628.

bywa się poprzez obecność swoich członków pozostających ze sobą w relacji miłości i życzliwości¹¹.

Charakterystyczne cechy wychowania to: złożoność, intencjonalność, interakcyjność, relatywność oraz długotrwałość¹². Oprócz znajomości tych właściwości, dla osiągnięcia celu wychowania konieczne jest także przestrzeganie określonych norm i zasad wychowania¹³.

Wychowanie jest realizowane w różnych środowiskach, jednak podstawowym i najważniejszym środowiskiem wychowawczym dla dziecka jest rodzina, a rodzice są jego pierwszymi i najważniejszymi wychowawcami¹⁴. Poprzez działania rodziców dziecko uczy się przystosowania do społeczeństwa oraz przyswaja i utrwała sobie zachowania najbliższych mu osób. Dla dziecka wzorem i autorytetem do naśladowania są rodzice¹⁵. Rodzice mają prawo i obowiązek wychowania swoich dzieci. Jest to prawo rodziców do wychowania, które pochodzi z uczestnictwa małżonków w stwórczym dziele Boga. Na szczególność tego prawa czy obowiązku rodziców do wychowania wpływ ma samo przekazywanie życia ludzkiego¹⁶. Rodzice mają pierwszeństwo w spełnianiu zadań wychowawczych przed innymi osobami i instytucjami¹⁷.

Z wielu ważnych funkcji wychowawczych rodziny jedną z najważniejszych jest wychowanie. Najbardziej korzystne warunki dla pełnienia tej funkcji rodzicielskiej ma rodzina pełna, złożona z obojga rodziców oraz dzieci

---

¹¹ T. K u k o ł o w i c z, *Rodzina w procesie wychowania*, w: *Pedagogika rodziny na progu XXI wieku*, red. A. Janke, Toruń: Wydawnictwo Edukacyjne „Akapit” 2004, s. 45.

¹² M. Ł o b o c k i, *Teoria wychowania w zarysie*, Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls” 2009, s. 51.

¹³ A. S k r e c z k o, *Zasady wychowawcze*, w: *Słownik małżeństwa i rodziny*, red. E. Ozorowski, Łomianki: Wydawnictwo Fundacja Pomoc Rodzinie 1999, s. 499-500.

¹⁴ J. K u ł a c z k o w s k i, *Rzeczywistość wychowawcza rodziny*, Stalowa Wola–Lublin: Wydawnictwo KUL 2001, s. 51; K. M a j d a n s k i, *Wspólnota życia i miłości*, Łomianki: Wydawnictwo Fundacja Pomoc Rodzinie 2001, s. 314.

¹⁵ D. S i e m e k, *Problemy wychowawcze wieku przedszkolnego*, Warszawa: IWZZ 1982, s. 15; J. K u ł a c z k o w s k i, *Niepodważalna godność autorytetu rodziców jako wychowawców w ujęciu Syracha*, „Zeszyty Naukowe KUL” 2004, nr 1 (185), s. 41-61.

¹⁶ J a n P a w e ł II, *Adhortacja apostołska o zadaniach rodziny chrześcijańskiej w świecie współczesnym „Familiaris Consortio”*, nr 36, w: *Posoborowe dokumenty Kościoła katolickiego o małżeństwie i rodzinie*, t. I, red. K. Lubowicki, Kraków: Wydawnictwo „M” 1999, s. 133-238.

¹⁷ *Adhortacja apostołska „Familiaris consortio” Ojca Świętego Jana Pawła II do biskupów, kapłanów i wiernych całego Kościoła katolickiego o zadaniach rodziny chrześcijańskiej w świecie współczesnym*, [nr 36], Wrocław: Wydawnictwo Wrocławskiej Księgarni Archidiecezjalnej TUM 2000, s. 3-6.

połączonych ze sobą silną więzią emocjonalną, w której przestrzegane są normy, zasady, wartości i ideały¹⁸.

Rodzice są odpowiedzialni za właściwe wypełnianie zadań wynikających z ich wychowawczej funkcji, dlatego bardzo ważne są ich cechy osobowości¹⁹. Wśród najważniejszych cech osobowości wychowawcy należy wskazać dobroć. Właściwość ta sprawia, że wychowawca staje się oddany dziecku. Rodzic prawdziwie kocha i wychowuje swoje dziecko wtedy, gdy wskazuje mu wartości i jest z nim na co dzień w trudnych chwilach²⁰.

W rodzinie istnieją największe możliwości wszechstronnego rozwoju dziecka²¹. Rodzice stanowią podstawowy obszar wpływów oddziałujących na jego rozwój i funkcjonowanie. Powinny one być prawidłowe i korzystne dla dziecka, ale mogą także okazać się niewłaściwe oraz stanowić źródło jego zaburzeń emocjonalnych, zaburzeń zachowania czy problemów szkolnych²². Ma to miejsce wówczas, gdy działania rodziców nie są oparte na odpowiednim zasobie wiedzy pedagogicznej. W celu osiągnięcia wszechstronnego, prawidłowego rozwoju dziecka, rodzice powinni mieć określoną wiedzę pedagogiczną dotyczącą jego rozwoju fizycznego, psychicznego oraz społecznego²³. Nie można wychowywać dziecka, nie znając go. Znajomość dziecka jest konieczna dla jego prawidłowego wychowania²⁴.

Wychowanie dziecka w środowisku rodzinnym ma swoją specyfikę. Polega ona na tym, że rodzice dokonują wobec dzieci pewnych intencjonalnych i zamierzonych zabiegów wychowawczych, usiłując nadać wychowaniu pewien zaplanowany kierunek²⁵. Dokonuje się to głównie za pomocą pewnych sposobów postępowania, zwanych metodami wychowania. Rodzice, chcąc

---

¹⁸ Ł o b o c k i, *Teoria wychowania w zarysie*, s. 298-299.

¹⁹ G. Z i m a b a r d o, *Psychologia i życie*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN 1999, s. 723.

²⁰ K. R a d z i k, *Osobowość wychowawcy w systemie zapobiegawczym ks. Bronisława Markiewicza*, Marki-Struga: Wydawnictwo Michalineum 1991, s. 8-10.

²¹ M. S o b i e s z c z y k, *Specyfika wychowania w rodzinie dzieci w młodszym wieku szkolnym*, w: *Wychowanie rodzinne w teorii i praktyce*, red. A. Janke, Toruń: Wydawnictwo Edukacyjne „Akapit” 2008, s. 253.

²² E. L i s o w s k a, *Pedagogiczna diagnoza rodziny*, w: *Zagrożenia współczesnej rodziny*, red. E. Lisowska, Kielce: Wydawnictwo „Kaligraf” 2008, s. 9.

²³ S o b i e s z c z y k, *Specyfika wychowania w rodzinie dzieci w młodszym wieku szkolnym*, s. 253.

²⁴ P. P o r e b a, *Pedagogizacja rodziców*, „Studia Warmińskie” 6(1969), s. 424.

²⁵ J. K u ł a c z k o w s k i, *Teologia pedagogicznego wymiaru więzi małżeńskiej w rodzinie*, Rzeszów: Wydawnictwo Diecezji Rzeszowskiej Bonus Lider 2002, s. 52.

dobrze wychowywać dziecko, powinni znać i umiejętnie stosować prawidłowe metody wychowania dziecka w rodzinie oraz poszczególne środki wychowawcze²⁶. Można wyróżnić kolejno następujące metody wychowania dziecka w rodzinie, są to: metoda własnego przykładu, czyli wzoru wychowawczego, następnie metoda perswazji, metoda zadaniowa, metoda nagradzania oraz karania. Najważniejsze w tych metodach jest postępowanie rodziców²⁷.

2. METODOLOGIA BADAŃ WŁASNYCH

Na podstawie literatury dotyczącej metodologii badań naukowych oraz procedur związanych z tym postępowaniem, przeprowadzone prace składały się z trzech etapów: przygotowania badań, ich przeprowadzenia oraz opracowania wyników z uzyskanych danych empirycznych²⁸. W ramach przygotowania procedury badawczej określony został przedmiot rozważań, którym jest wiedza pedagogiczna rodziców dzieci w wieku wczesnoszkolnym w powiecie kolbuszowskim, oraz ich teoretyczno-poznawczy cel, czyli określenie zakresu tej wiedzy. Problem badawczy sformułowano w pytaniu: „Jaki jest zakres wiedzy pedagogicznej rodziców dzieci w wieku wczesnoszkolnym na podstawie badań w powiecie kolbuszowskim?”. Wyszczególniono także szczegółowe problemy badawcze wynikające ze struktury pojęcia, jakim jest wiedza pedagogiczna rodziców:

1. Jaka jest znajomość specyfiki wychowania, jego celów i zasad przez rodziców dzieci w wieku wczesnoszkolnym?

2. Jaka jest znajomość prawa rodziców do wychowania dziecka, ich funkcji wychowawczej oraz jakie cechy osobowości charakteryzują rodzica jako wychowawcę?

3. Jak przedstawia się wiedza rodziców na temat rozwoju dziecka w wieku wczesnoszkolnym?

4. Jakie metody wychowania dziecka w rodzinie są znane i stosowane przez rodziców dzieci w wieku wczesnoszkolnym?

W dalszej kolejności przyjęto następującą hipotezę badawczą: „wiedza pedagogiczna rodziców dzieci w wieku wczesnoszkolnym na podstawie badań

---

²⁶ M. Ł o b o c k i, *Altruizm a wychowanie*, Lublin: UMCS 1998, s. 80.

²⁷ K u ł a c z k o w s k i, *Pedagogika rodziny*, s. 82.

²⁸ M. Ł o b o c k i, *Metody i techniki badań pedagogicznych*, Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls” 2009, s. 23-25.

w powiecie kolbuszowskim jest zróżnicowana”. Z hipotezy głównej wyodrębniono kolejne hipotezy szczegółowe odpowiadające sformułowanym problemom szczegółowym:

1. Rodzice dzieci w wieku wczesnoszkolnym mają niepełną wiedzę o wychowaniu, jego celach i zasadach wychowawczych.

2. Rodzice dzieci w wieku wczesnoszkolnym nie znają dokumentów prawnych, z których wynika ich prawo do wychowania, nie mają wystarczającej wiedzy odnośnie do prawidłowego pełnienia przez nich funkcji wychowawczych, nie potrafią wymienić istotnych cech osobowości rodzica jako dobrego wychowawcy.

3. Wiedza rodziców o rozwoju dziecka w wieku wczesnoszkolnym zawiera liczne braki.

4. Większość rodziców dzieci w wieku wczesnoszkolnym nie zna i nie stosuje metod wychowania dziecka w rodzinie.

Analizę problemów badawczych oraz weryfikację sformułowanych hipotez prowadzono w kierunku szukania zależności pomiędzy niektórymi zmiennymi zależnymi a zmiennymi niezależnymi. W odniesieniu do problemów i hipotez badawczych przyjęto poniższe zmienne niezależne, czyli zmienne oddziałujące na zmienne zależne:

1. Płeć rodziców.
2. Wiek rodziców.
3. Wykształcenie rodziców.
4. Warunki socjalno-bytowe rodziny.
5. Aktywność zawodowa rodziców.

Jako zmienne zależne mające znaczenie w pracy badawczej przyjęto:

1. Wiedzę o pojęciu, celach i zasadach wychowania dziecka w rodzinie przez badanych rodziców.

2. Znajomość przez badanych rodziców ich prawa do wychowania dziecka, funkcji wychowawczej rodziny oraz cech osobowości charakteryzujących rodzica jako wychowawcę.

3. Stan wiedzy badanych rodziców o rozwoju dziecka w wieku wczesnoszkolnym.

4. Zakres wiedzy badanych rodziców o metodach wychowania dziecka w rodzinie oraz rodzaj stosowania tych metod.

Na potrzeby prowadzonych prac badawczych wybrano metodę sondażu oraz technikę w postaci ankiety, opracowaną na podstawie skonstruowanych 50 pytań.

Badania zostały przeprowadzone w 2011 r. w województwie podkarpackim, w powiecie kolbuszowskim, w 21. (na 42 funkcjonujące na tym obszarze) szkołach podstawowych. Badaniami objęto 900 rodziców (61,7%), którzy pobrali formularz ankiety, jednak w rezultacie zbadano 500 respondentów, co stanowi 55,6% ogólnej liczby badanych. Na podstawie zebranego materiału badawczego dokonano analizy uzyskanych danych za pomocą programu Microsoft Excel 2010, następnie utworzono tabele statystyczne przedstawiające zebrane dane empiryczne z uwzględnieniem wartości liczbowych i procentowych. Zależności pomiędzy zmiennymi szukano z wykorzystaniem testu *chi kwadrat*, przy poziomie istotności statystycznej równej 0,05, następnie, w przypadku występowania związku, siłę liczone za pomocą współczynnika T Czuprowa. W dalszej kolejności dokonano interpretacji wyników przeprowadzonych badań oraz jej uzasadnienia.

3. STAN WIEDZY PEDAGOGICZNEJ BADANYCH RODZICÓW NA PODSTAWIE UZYSKANYCH WYNIKÓW ANKIETOWYCH

Przeprowadzone badania naukowe, a także związana z nimi analiza statystyczna i opisowa oraz interpretacja zebranych danych ankietowych dowodzi, że zakres wiedzy pedagogicznej rodziców dzieci w wieku wczesnoszkolnym jest zróżnicowany.

Weryfikacja hipotezy pierwszej zakładającej, że rodzice dzieci w wieku wczesnoszkolnym mają niepełną wiedzę o pojęciu, celach i zasadach wychowania wykazała, że założenia te w większości okazały się zasadne.

Podstawą dobrego wychowania dziecka w rodzinie jest prawidłowe rozumienie pojęcia „wychowanie”. Na podstawie opracowanych wyników badań można stwierdzić, że większość badanych rodziców (54,2%) prawidłowo je rozumie, określając wychowanie jako ukształtowanie osoby ludzkiej przez harmonijny rozwój właściwości fizycznych, moralnych i intelektualnych. Jednak ważny sposób wychowania rozumiany jako świadome i celowe działanie pedagogiczne rodziców zmierzające do osiągnięcia stałych skutków i zmian rozwoju w osobowości wychowanka, uzyskało tylko 18,8% odpowiedzi rodziców. Analiza danych dowodzi, że poziom wykształcenia respondentów ma istotny wpływ na rozumienie tego pojęcia. Szukana zależność pomiędzy rozumieniem pojęcia „wychowanie” przez respondentów a ich wykształceniem wykazała, że można przyjąć tezę o istnieniu związku między tymi zmiennymi, ponieważ uzyskana wartość *chi kwadrat* 63,25 jest wyższa od wartości krytycznej równej 18,31. Współczynnik T Czuprowa wynoszący

0,18 świadczy o niezbyt dużej sile zależności pomiędzy analizowanymi zmiennymi.

W wychowaniu dziecka w wieku wczesnoszkolnym ważna jest znajomość przyczyn wpływających na zachodzące u niego zmiany fizyczne i psychiczne. Badani rodzice mają ograniczony zakres tej wiedzy. Zdaniem większości z nich (71,6%), przyczynami mającymi największą rolę w zachodzących zmianach fizycznych i psychicznych dziecka w wieku wczesnoszkolnym są sytuacje wychowawcze. Natomiast pozostałe przyczyny wpływające na rozwój dziecka są mniej znane ankietowanym, na przykład rezultat procesu rozwojowego, który uzyskał jedynie 6,4% wskazań rodziców. Szukana zależność pomiędzy płcią respondentów a określeniem przez nich przyczyny mającej największy wpływ na rozwój dziecka w wieku wczesnoszkolnym wykazała, że można przyjąć hipotezę o istnieniu związku między tymi zmiennymi, dlatego że wartość testu *chi kwadrat* wynosząca 51,42 jest wyższa od wartości krytycznej równej 9,49, przy czym współczynnik T Czuprowa wynoszący 0,22 świadczy o stosunkowo niewielkiej sile tego związku.

Najliczniej wskazywanym przez ankietowanych (46,4%) aspektem wychowania jest odpowiedzialność rodziców, wynikająca z ich zainteresowania prawidłowym rozwojem dziecka. Na uwagę zasługuje jednak fakt, że ważny aspekt nauczania, jakim jest doskonalenie własnej wiedzy i rozwijanie umiejętności z zakresu wychowania, wybrało tylko 1/4 rodziców (25,8%). Przeprowadzona analiza dowodzi, że istnieje związek pomiędzy określeniem przez respondentów poszczególnych aspektów wychowania dziecka w rodzinie a ich wykształceniem, gdyż wynik testu *chi kwadrat* równy 35,76 jest wyższy od wartości krytycznej 18,31. Jednak współczynnik T Czuprowa o wartości 0,14 oznacza, że siła tej zależności nie jest duża.

Na podstawie uzyskanych wyników badań można stwierdzić, że rodzice nie mają dużej wiedzy teoretycznej o celach wychowania. Jednakże dość istotny wpływ na posiadaną przez nich wiedzę ma poziom wykształcenia. W opinii badanych rodziców, głównie matek (56,5%), ważnym oraz realizowanym przez nich celem jest kształtowanie dojrzałej osobowości dziecka oraz jego aktywności wobec życia. Natomiast wskazanie dotyczące wspomagania ogólnego rozwoju uzyskało tylko 27,6% odpowiedzi badanych rodziców, przekaz wzorów osobowych jedynie 19,0% ich wskazań, a zaspokajanie potrzeb członków rodziny i regulowanie ich zachowań – zaledwie 10,4% odpowiedzi ankietowanych. Przeprowadzone testy statystyczne badające zależność pomiędzy określeniem przez respondentów celów wychowania dziecka w rodzinie a wa-

runkami socjalno-bytowymi rodziny wskazują, że można odrzucić twierdzenie o istnieniu związku między tymi zmiennymi.

Wychowanie charakteryzuje się pewnymi cechami. Dobrze byłoby, gdyby rodzice je znali oraz potrafili określić. Uzyskane wyniki badań wskazują jednak, że ankietowani rodzice mają trudności w charakteryzowaniu tych właściwości lub nie rozumieją znaczenia cech opisujących to pojęcie, dlatego też nie umieli wskazać wszystkich istotnych określeń dotyczących wychowania dziecka w rodzinie. Według danych najczęściej wskazywaną przez ankietowanych cechą wychowania była długotrwałość (36,6% wskazań), co oznacza, że wychowanie to działanie wieloletnie. Cecha ta była głównie określana przez matki, ojcowie wykazali się mniejszą wiedzą w tym zakresie. Pozostałe cechy wychowania dziecka w rodzinie uzyskały niższe wskaźniki. Na uwagę zasługuje fakt, że ważną cechą wychowania, jaką jest intencjonalność, określiło jedynie 10,4% badanych rodziców. Uzyskany wynik badań dowodzi istnienia zależności pomiędzy wiedzą o cechach wychowania a wykształceniem respondentów, ponieważ otrzymana wartość testu *chi kwadrat* 50,09 jest wyższa od wartości krytycznej równej 21,03. Współczynnik T Czuprowa wynoszący 0,15, stanowi o niezbyt dużej sile zachodzącej pomiędzy tymi zmiennymi.

Stosowanie odpowiednich zasad wychowawczych odgrywa znaczącą rolę w prawidłowym wychowaniu dziecka w rodzinie. Na podstawie zebranych danych można przypuszczać, że badani rodzice mają braki odnośnie do posiadanej wiedzy o zasadach, dlatego trudno im było wskazać te, które stosują w swoich oddziaływaniach wychowawczych. Określenia ankietowanych wskazują, że ponad połowa badanych rodziców opiera się na zasadzie motywacji (51,6%), aktywności (40,2%) oraz praktyczności (29,0%). Pozostałe zasady wychowania, takie jak trwałość (22,0%), bezpośredniość (20,4%) czy indywidualizacja (7,6%) były rzadko określane przez respondentów. Szukana zależność pomiędzy znajomością przez ankietowanych zasad wychowawczych a ich wykształceniem wykazała, że można przyjąć tezę o istnieniu związku między tymi zmiennymi, gdyż uzyskany wynik testu *chi kwadrat*, wynoszący 50,22, jest wyższy od wartości krytycznej 31,41, jednak wartość współczynnika T Czuprowa równego 0,10 oznacza, że siła tej zależności jest niewielka.

W prawidłowym pełnieniu roli wychowawczej przez rodziców jako wychowawców pomaga odpowiedni zakres wiedzy na temat cech dobrego wychowawcy i innych jego właściwości. Hipoteza druga zakładająca, że rodzice dzieci w wieku wczesnoszkolnym nie znają dokumentów prawnych, z których

wynika ich prawo do wychowania, nie mają wystarczającej wiedzy odnośnie do prawidłowego pełnienia przez nich funkcji wychowawczych, a także nie potrafią wymienić istotnych cech osobowości rodzica jako dobrego wychowawcy – została zweryfikowana pozytywnie w całości. W świetle uzyskanych wyników badań dotyczących problematyki wiedzy o rodzicu jako dobrym wychowawcy, można wnioskować, że wiedza ankietowanych nie jest wystarczająca w tym względzie.

W wychowaniu dziecka w rodzinie ważna jest znajomość przez rodziców dokumentów prawnych, zarówno państwowych, jak i kościelnych, określających ich naturalne i niepodważalne prawo do wychowania dziecka. Uzyskane wyniki badań świadczą o małym zakresie znajomości przez respondentów tych dokumentów. Wśród licznych dokumentów, gdzie zawarto prawa rodziców do wychowania, najczęściej wskazywano na Kodeks rodzinny i opiekuńczy (47,2%), który okazał się znany mniej niż połowie badanych (głównie matkom), oraz Biblię (35,6%), na którą powoływali się częściej ojcowie niż matki. Pozostałe dokumenty, w których zostały określone prawa rodziców do wychowania dziecka, nie są ankietowanym tak dobrze znane, ponieważ uzyskały nieliczne wskazania, na przykład: dokumenty papieskie jedynie 2,0%, a dokumenty soborowe zaledwie 1,2%. Więcej niż 1/5 badanych rodziców przyznała, że nie zna żadnych dokumentów dotyczących tego tematu (21,4% odpowiedzi). Szukana zależność dowiodła, że można przyjąć twierdzenie o istnieniu związku pomiędzy znajomością przez respondentów dokumentów, z których wynikają prawa rodziców do wychowania a ich wykształceniem, ponieważ otrzymany wynik testu *chi kwadrat* równy 54,88 jest wyższy od wartości krytycznej – 23,69. Siła tej zależności, według współczynnika T Czuprowa równego 0,15, jest stosunkowo niewielka.

Codziennie działania wychowawcze rodziców opierają się na wykonywaniu przez nich wielu zadań wychowawczych. Należyte wykonywanie tych zadań może świadczyć o tym, że proces wychowania dziecka w rodzinie jest realizowany prawidłowo. Na podstawie uzyskanych wyników badań można stwierdzić u ankietowanych braki w posiadaniu wiedzy dotyczącej zadań wychowawczych.

Według zebranych danych, ankietowani najczęściej wskazywali wykonywanie zadania dotyczącego przekazu wartości, norm i zasad oraz angażowania dziecka do czynności i obowiązków domowych (54,4%) czy przekazywanie dziecku odpowiednich wzorów zachowań (28,0%), mniej licznie określano przygotowanie do podjęcia ról zawodowych i społecznych (15,0%). Zasada rozwijania u dziecka szacunku do tradycji narodowych uzyskała 22,8%

wskazań, częściej była wskazywana przez matki niż ojców, co może oznaczać, że badani ojcowie zwracają mniejszą uwagę na patriotyczne wychowanie swoich dzieci, które polega, między innymi, na przekazywaniu dziecku podstaw polskiej kultury czy historii, obchodzeniu świąt narodowych, chodzeniu do Kościoła, przejawianiu szacunku do symboli narodowych – flagi lub godła Polski. Szukanie zależności pomiędzy wypełnianiem zadań wychowawczych przez badanych rodziców a ich wiekiem wykazało, że można odrzucić tezę o istnieniu związku między tymi zmiennymi. Natomiast dokonane obliczenia statystyczne dowiodły prawdziwości istnienia zależności pomiędzy realizacją poszczególnych zadań wychowawczych przez badanych rodziców a ich płcią, ponieważ wynik testu *chi kwadrat* wynosi 32,71 i jest wyższy od wartości krytycznej, wynoszącej 16,92. Mimo że siła tej zależności, według współczynnika T Czuprowa równego 0,09, jest dość słaba, oznacza to jednak, że matki staranniej niż ojcowie wywiązują się z realizowania swoich zadań wychowawczych.

Cechy osobowości rodzica są nie tylko ważnym elementem bycia dobrym wychowawcą, ale mają też istotny wpływ na jego postępowanie, dlatego wiedza w tym zakresie powinna być dostateczna. Uzyskane wyniki badań dowodzą jednak, że zasób wiadomości badanych rodziców o cechach, jakimi powinien charakteryzować się rodzic jako wychowawca, ma pewne braki. W opinii ankietowanych, dobry wychowawca powinien być dojrzały emocjonalnie (56,0%) oraz mieć umiejętność współżycia i współpracy (44,6%), dlatego cechy te były najliczniej określane przez badanych. Pozostałe cechy uzyskały mniej liczne wskazania: poczucie realizmu rodziców – 18,4%, zaś adekwatne interpretowanie rzeczywistości – 14,0% wskazań. Szukanie zależności pomiędzy określaniem przez rodziców cech, które charakteryzują rodzica jako dobrego wychowawcę a ich aktywnością zawodową, nie zostało zweryfikowane pozytywnie.

W celu prawidłowej realizacji procesu wychowania dziecka w rodzinie, rodzice powinni mieć określone umiejętności, które świadczą o ich właściwym przygotowaniu do pełnienia roli rodzicielskiej. Zebrane dane badawcze pokazują, że uzyskano dość niskie wskazania respondentów dotyczące określenia poszczególnych umiejętności charakteryzujących dobrego wychowawcę, co może świadczyć o braku wiedzy w tym zakresie. Najliczniej określane były przez respondentów umiejętności dotyczące nawiązywania efektywnej współpracy z dzieckiem (62,2%) oraz mądrego wspierania procesu usamodzielniania się dziecka (50,6%). Umiejętność rodzica, jaką jest modyfikowanie nieodpowiednich zachowań wychowanka bez stosowania form przemocy,

uzyskało 32,2% wskazań ankietowanych, natomiast wyrażanie oczekiwań i ograniczeń, by były one przez dziecko respektowane, wskazało 17,6% badanych rodziców. Weryfikacja tezy o istnieniu związku pomiędzy określaniem umiejętności wychowawczych przez badanych rodziców a ich wykształceniem została potwierdzona ze względu na otrzymany wynik testu *chi kwadrat* równy 38,61, wyższy od wartości krytycznej wynoszącej 23,69. Współczynnik T Czuprowa równy 0,10 wskazuje na to, że siła tego związku jest stosunkowo niewielka. Ponadto, szukana zależność pomiędzy określaniem poszczególnych umiejętności wychowawczych przez respondentów a ich płcią również wykazała istnienie związku, dlatego że wartość *chi kwadrat* równa 58,28 jest wyższa od wartości krytycznej wynoszącej 14,07, przy czym siła tego związku jest niezbyt duża, według współczynnika T Czuprowa o wskaźniku 0,15. Dowodzi to jednak, że matki mają większe niż ojcowie kompetencje w badanej tematyce. Na podstawie przeprowadzonej analizy statystycznej stwierdzono, że poziom wykształcenia respondentów nie ma wpływu na zaistniałą sytuację. Uzyskane dane badawcze dowodzą, że matki lepiej niż ojcowie wywiązują się z wykonywania poszczególnych obowiązków rodzicielskich. Najczęściej uznawały one za swój obowiązek ochronę dziecka przed fizyczną krzywdą i zranieniem uczuciowym (54,0%), natomiast ojcowie określali zazwyczaj zaspokojenie potrzeb dziecka (40,0%).

Odpowiednio wysoki zakres wiedzy rodziców o rozwoju dziecka powoduje zapewnienie mu właściwych do tego uwarunkowań oraz determinuje prawidłowe kształtowanie jego osobowości pod każdym względem.

Kolejna, trzecia hipoteza zakładająca, że stan wiedzy rodziców dotyczącej rozwoju dziecka w wieku wczesnoszkolnym nie jest wystarczający, została zweryfikowana w większej części pozytywnie.

W świetle uzyskanych wyników badań można stwierdzić, że zasób posiadanych wiadomości rodziców o rozwoju biologicznym dziecka w wieku wczesnoszkolnym jest na dość niskim poziomie, co potwierdzają duże trudności ankietowanych w określeniu podstawowych potrzeb fizycznych dziecka. Jedynie dwunastu ankietowanych na 500 potrafiło wymienić cztery lub więcej tych potrzeb. Najczęściej wskazywano na potrzebę ruchu (26,0%) oraz potrzeby pokarmowe (14,4%). Dowiedziono, że istnieje zależność pomiędzy określaniem przez badanych rodziców prawidłowych potrzeb fizycznych dziecka a ich wykształceniem, ponieważ wynik testu *chi kwadrat* wynoszący 53,80 jest wyższy od wartości krytycznej równej 12,59. Siła tej zależności według współczynnika T Czuprowa, wynoszącego 0,21, jest stosunkowo dość duża. Na wiedzę w tym temacie miała także wpływ płeć ankietowanych, po-

nieważ przeprowadzona analiza wykazała, że badane matki potrafiły określić więcej prawidłowych potrzeb fizycznych niż ankietowani ojcowie.

Odnosnie do zmian zachodzących w rozwoju fizycznym dziecka w wieku wczesnoszkolnym, wiedza badanych rodziców najczęściej ogranicza się do wskazania przez nich nadmiernej energii i dużej potrzeby ruchu u dziecka (42,4%). Analiza szukanej zależności pomiędzy określeniem zmian fizycznych zachodzących w rozwoju dziecka a płcią ankietowanych została zweryfikowana pozytywnie, gdyż uzyskana wartość *chi kwadrat* równa 39,30 jest wyższa od wartości krytycznej – 11,07. Współczynnik T Czuprowa równy 0,17 oznacza, że siła tej zależności nie jest duża. Potwierdza to jednak, że matki mają większą wiedzę niż ojcowie w tym zakresie.

Proces szybkiego rozwoju psychicznego dokonujący się u dziecka w wieku wczesnoszkolnym wymaga istotnej wiedzy rodziców w tej kwestii, ponieważ zapewnienie przez nich dogodnych warunków i właściwe zabezpieczenie potrzeb psychicznych powoduje prawidłowość tego procesu na wszystkich płaszczyznach rozwojowych dziecka.

Na podstawie uzyskanych wyników badań można stwierdzić, że wiedza badanych rodziców o rozwoju psychicznym dziecka charakteryzuje się poważnymi brakami, co potwierdza niski wskaźnik określenia przez respondentów podstawowych potrzeb psychicznych dziecka. Zaledwie 4,0% ankietowanych potrafiło wymienić ich cztery lub więcej. Najczęściej określane przez ankietowanych potrzeby, to potrzeba kontaktu emocjonalnego (25,0%) oraz bezpieczeństwa (22,6%). Najniższy wskaźnik uzyskała ważna dla dziecka wczesnoszkolnego potrzeba aktywności 2,6% oraz samodzielności (1,8%), co może wskazywać na to, że wiedza ankietowanych powinna zostać uzupełniona, ponieważ w wyniku braku wiedzy o potrzebie samodzielności dziecka w młodszym wieku szkolnym, rodzice często popełniają błędy wychowawcze. Dzieje się tak dlatego, że wyręczają oni dziecko z należących do niego czynności i obowiązków lub podejmują za niego decyzje, co powoduje brak rozwoju samodzielności u wychowanka i nieradzenie sobie w różnych sytuacjach życiowych. Twierdzenie o istnieniu zależności pomiędzy prawidłowym określeniem potrzeb psychicznych dziecka przez badanych rodziców a ich wykształceniem okazało się zasadne, ponieważ uzyskany wynik testu *chi kwadrat* równy 70,54 jest wyższy od wartości krytycznej równej 12,59. Natomiast współczynnik T Czuprowa wynoszący 0,24 świadczy o stosunkowo dużej sile zależności pomiędzy analizowanymi zmiennymi. Ponadto, analiza danych empirycznych dowodzi, że matki mają większą niż ojcowie wiedzę o potrzebach psychicznych dziecka.

W opinii badanych rodziców, przyczyną warunkującą rozwój psychiczny dziecka w wieku wczesnoszkolnym jest środowisko społeczne (52%) oraz w mniejszym stopniu rozpoczęcie przez niego nauki szkolnej (38,8%). Zdaniem ankietowanych, najważniejszą płaszczyzną rozwojową dziecka w wieku wczesnoszkolnym jest płaszczyzna umysłowa (66,8%) oraz emocjonalna (64,6%). Płaszczyzna wolitywna i moralna uzyskały niskie wskazania ankietowanych (wolitywna 3,0%, moralna 16,8%), co może świadczyć o niskim zakresie wiedzy rodziców w analizowanej problematyce. Tymczasem sytuacja ta może prowadzić do zaniedbań w kształtowaniu woli dziecka w młodszy wiek szkolny, powodując u niego słabą motywację do wykonywania trudnych zadań oraz realizację działań, które są dla niego niewygodne. W wieku wczesnoszkolnym dziecko powinno być także kształtowane pod względem moralności.

Rozpoczęcie przez dziecko w analizowanym wieku nauki szkolnej powoduje konieczność podjęcia przez niego dodatkowych obowiązków. Ankietowani rodzice przyznali, że tymi obowiązkami jest zdobywanie wiedzy naukowej (52,4%) oraz odrabianie prac domowych (51,4%). Zebrane dane świadczą o tym, że badani rodzice, szczególnie matki, mają wystarczającą znajomość obowiązków dziecka rozpoczynającego naukę szkolną.

Inną kwestią związaną z podjęciem przez dziecko nauki szkolnej jest ograniczenie czasu, który wcześniej mogło ono przeznaczyć na zabawę. Oznaczenie ilości czasu, jaki dziecko wczesnoszkolne może przeznaczyć na zabawę lub naukę, sprawiło badanym rodzicom znaczące trudności, co może być spowodowane ich niewiedzą w tym zakresie. Zdaniem ponad 1/3 badanych rodziców czas, jaki dziecko w wieku wczesnoszkolnym powinno przeznaczyć na naukę oraz zabawę, powinien być równy (37,0% wskazań), jest to odpowiedź najliczniej wskazywana przez ankietowanych. Według ankietowanych cechą charakteryzującą dziecko w analizowanym wieku jest dojrzałość do rozpoczęcia systematycznej nauki (65,8%), natomiast inne właściwości dziecka w tym wieku, na przykład opanowanie przez niego wielu pojęć, uzyskały niskie wskazania badanych (12,6%).

W opinii ankietowanych, nauka szkolna najbardziej rozwija u dziecka myślenie (66,6%), pamięć (59,2%) i inteligencję (48,4%). Najmniej, zdaniem badanych rodziców, rozwija się jego poznanie (29,4%). Tak niskie określenie przez respondentów tej cechy może świadczyć o ich niewiedzy w tym temacie lub niezrozumieniu przez nich terminu „poznanie”, należącego do pojęć z zakresu psychologii, ponieważ w trakcie nauki szkolnej dziecka wczesnoszkolnego poznanie ulega stałemu rozwojowi.

Młodszy wiek szkolny jest właściwym okresem dziecka, w którym należy rozpocząć systematyczne i zdecydowane kształtowanie jego woli. Uzyskane wyniki badań mogą wskazywać na to, że w wyniku braku znajomości u ankietowanych (szczególnie u ojców) sposobów kształtowania woli dziecka wczesnoszkolnego działania te nie są realizowane w sposób stanowczy. Tylko cztery osoby na 500 zbadanych potrafiły wymienić co najmniej trzy prawidłowe sposoby kształtowania woli. Najbardziej znanym dla ankietowanych sposobem kształtowania woli dziecka jest świadome kierowanie jego zachowaniem (12,2%), inne metody uzyskały bardzo niskie wskaźniki, na przykład nauka podporządkowywania swoich pragnień wymogom społecznego współżycia (1,6%). Weryfikacja istnienia zależności pomiędzy określaniem przez ankietowanych prawidłowych sposobów kształtowania woli dziecka w wieku wczesnoszkolnym a ich wykształceniem została potwierdzona. Dowodzi temu uzyskany wynik testu *chi kwadrat* równy 28,92, który jest wyższy od wartości krytycznej 12,59. Siła tego związku, według współczynnika T Czuprowa wynoszącego 0,15, jest stosunkowo niewielka.

Zdaniem ankietowanych, najczęściej realizowaną przez dziecko w młodszym wieku szkolnym sprawnością jego woli jest poczucie odpowiedzialności (43,4%), natomiast charakterystycznym dla niego zachowaniem jest większa samodzielność (74,8%). O wąskim zakresie wiedzy o rozwoju psychicznym dziecka przez badanych rodziców może świadczyć uzyskanie niskiego wskaźnika odnośnie do typowego u dziecka w wieku wczesnoszkolnym zachowania, czyli przemyślanego i celowego naśladownictwa (12,8%).

Kształtowanie moralności jest jednym z ważniejszych działań, jakie dokonują się w procesie wychowania dziecka w rodzinie. Na podstawie uzyskanych wyników badań można wnioskować o tym, że badani rodzice nie zajmują się wystarczająco dobrze kształtowaniem moralności dziecka w młodszym wieku szkolnym, ponieważ nie znają istotnych sposobów tego postępowania. Większość z nich wykazała się jedynie umiejętnością wyraźnego rozróżniania dobra od zła (84,2%), natomiast uznawanie przez wychowawców norm moralnych uzyskało tylko 18,0% odpowiedzi, a stosowanie dokładnych ocen postępowania – 13,6% wskazań respondentów. Twierdzenie o istnieniu zależności pomiędzy wiekiem badanych rodziców a sposobami kształtowania przez nich moralności dziecka nie zostało zweryfikowane pozytywnie.

Dziecko w wieku wczesnoszkolnym powinno mieć już zdolność obiektywnej oceny odnośnie do dokonania przez niego niedozwolonych czynów, w następstwie których przeżywa ono określone emocje. Zdaniem ankietowa-

nych, najczęściej okazuje ono skruchę (53,8%) oraz wstyd (46,0%), silnie przeżywa także radość z osiągnięć i sukcesów (68,8%).

Okres wczesnoszkolny u dziecka należy rozpatrywać również pod względem dokonującego się u niego postępującego rozwoju społecznego. W świetle uzyskanych danych, wiedza ankietowanych w tym temacie jest wystarczająca. W opinii badanych rodziców, najważniejszą przyczyną warunkującą rozwój społeczny dziecka w młodszym wieku szkolnym jest kolejno: atmosfera rodziny (59,2%), obcowanie z rówieśnikami (46,6%), postawy rodziców (38,2%), przekonania i przeżycia w domu rodzinnym (33,0%), na koniec oddziaływania nauczycieli (22,8%). Zdaniem ankietowanych, środowiskiem wychowawczym mającym największy udział w procesie uspołecznienia dziecka jest rodzina.

W celu osiągnięcia przez rodziców wyznaczonych celów wychowania dziecka w rodzinie, ważny jest odpowiedni stan ich wiedzy na temat koniecznych w tym względzie sposobów postępowania, czyli metod wychowawczych oraz odpowiedniego ich stosowania podczas realizacji procesu wychowawczego.

Hipoteza czwarta zakładająca, że większość rodziców dzieci w wieku wczesnoszkolnym nie zna i nie stosuje metod wychowania dziecka w rodzinie, okazała się zasadna.

Uzyskane wyniki badań dotyczące rozumienia pojęcia „metody wychowania dziecka w rodzinie” dowodzą, że badani rodzice nie rozumieją tego terminu i nie potrafią go zdefiniować. Prawidłowego określenia metody wychowania dziecka w rodzinie dokonało nieco ponad 1/5 ankietowanych (20,8%). Przeprowadzona analiza statystyczna potwierdziła, że istnieje zależność pomiędzy prawidłowym określeniem metody wychowania dziecka w rodzinie przez badanych rodziców a ich wykształceniem, ponieważ uzyskany wynik testu *chi kwadrat* równy 57,46 jest wyższy od wartości krytycznej wynoszącej 9,49. Współczynnik T Czuprowa równy 0,24 wskazuje, że siła tego związku jest stosunkowo dość duża.

Na podstawie zebranych danych można wnioskować o braku wiedzy badanych rodziców na temat metod wychowania dziecka w rodzinie (zwłaszcza u ojców), ponieważ prawidłowego ich wyróżnienia potrafiło dokonać jedynie 76 na 500 badanych rodziców. Najczęściej wymieniali oni metodę nagradzania (41 zbadanych na 500) oraz karania (37 ankietowanych na 500). Weryfikacja tezy o istnieniu zależności pomiędzy prawidłowym wyróżnieniem metod wychowania przez badanych rodziców a ich wykształceniem została zweryfikowana pozytywnie, gdyż uzyskany wynik testu *chi kwadrat*, wyno-

szący 41,74, jest wyższy od wartości krytycznej równej 9,49. Siła tej zależności, według współczynnika T Czuprowa równego 0,20, nie jest dość duża.

Zebrane dane mogą dowodzić, że z powodu niedostatecznej wiedzy o metodach wychowania dziecka w rodzinie ankietowani mają trudności w stosowaniu ich w procesie wychowawczym. Wskazania ankietowanych dotyczące stosowanych przez nich metod wychowania przedstawiają się następująco: metoda własnego przykładu – tylko 25 wskazań (na 500), metoda perswazji – jedynie 9 odpowiedzi, metoda zadaniowa – również 9 wskazań. Na podstawie uzyskanych wyników badań można wnioskować, że badani rodzice niechętnie dokonywali uzasadnienia stosowanej przez siebie metody wychowania. Nieliczni respondenci określali najczęściej, że wybrana przez nich metoda jest skuteczna lub przynosi efekty (12 odpowiedzi).

Dokonana analiza zebranych danych pozwala wnioskować, że badani rodzice, biorąc pod uwagę możliwości dziecka (62,6%) oraz jego wiek (38,4%), kierują się właściwymi kryteriami odnośnie do doboru metod wychowania dziecka w rodzinie. Potwierdzona została teza o istnieniu zależności pomiędzy określeniem kryteriów doboru metod wychowania dziecka w rodzinie przez ankietowanych a ich wykształceniem. Świadczy o tym otrzymana wartość testu *chi kwadrat* wynosząca 39,28, która jest wyższa od krytycznej równej 18,31. Jednak siła tego związku, na podstawie współczynnika T Czuprowa równego 0,14, jest stosunkowo nieduża. Zdaniem ankietowanych, pożądane efekty wychowawcze wywołują zarówno metody oddziaływania bezpośredniego, jak i metody oddziaływania pośredniego (38,8%). Badani rodzice uważają, że działania wychowawcze powinny być oparte na współczesnej wiedzy pedagogicznej i psychologicznej oraz znajomości rozwoju psychicznego dziecka (43,8%), a metody wychowania powinny być realizowane w atmosferze moralności (26,0%).

Wyniki badań empirycznych mogą świadczyć o tym, że rodzice nie charakteryzują się dostatecznie dużą odpowiedzialnością za wychowanie dzieci z tego względu, że określenie powinności interesowania się przez nich sprawami właściwego wychowania oraz wybierania właściwych metod wychowania dziecka w rodzinie jest ważna dla mniej niż połowy ankietowanych (47,4%). Tylko 21,4% badanych uważa, że rodzice powinni rozwijać w sobie te cechy osobowości, które są odpowiedzialne za chęć do pogłębiania wiedzy i samokształcenia. Twierdzenie o istnieniu zależności pomiędzy określeniem przez ankietowanych powinności rodziców wynikających z ich odpowiedzialności za wychowanie a ich wykształceniem zostało potwierdzone, ponieważ

suma testu *chi kwadrat* wynosząca 18,31 jest wyższa od wartości krytycznej równej 15,51. Jednak o niewielkiej sile tego związku świadczy współczynnik T Czuprowa równy 0,11.

Na zakończenie analizy uzyskanych danych empirycznych określone zostało główne źródło, z którego badani rodzice korzystają w celu pozyskania swojej wiedzy o wychowaniu. Okazało się, że jest nim wiedza przekazywana im od ich rodziców (69,6%). Tylko 30,2% ankietowanych (i to rzadko) korzysta z literatury oraz czasopism pedagogicznych (częściej matki niż ojcowie), a 15,6% ankietowanych nie korzysta z niej nigdy. Jedynie 32 na 500 badanych rodziców przyznało, że bardzo często korzysta z literatury pedagogicznej, natomiast 8,0% badanych rodziców uznało, że nie ma dostępu do tego typu lektury.

Podsumowując wyniki przeprowadzonych badań, można stwierdzić, że stan wiedzy pedagogicznej rodziców dzieci w wieku wczesnoszkolnym w powiecie kolbuszowskim nie jest wystarczający. Brak tej wiedzy może powodować, że rodzice nie zdają sobie w pełni sprawy ze swej roli wychowawczej, dlatego zdarza się im przenosić swoją odpowiedzialność za wychowanie dziecka na inne instytucje: szkołę, państwo, Kościół, organizacje młodzieżowe, które mogą tylko wspierać a nie zastępować rodzinę²⁹. Wiedza pedagogiczna o wychowaniu to problematyka, w której większość rodziców wykazuje wiele braków. Można też wnioskować, że w niektórych przypadkach jest dla nich niezrozumiała, co nie wyklucza jednak posiadania przez rodziców szerokiej wiedzy potocznej na temat wychowania dziecka w rodzinie, która jest oparta na tradycji, naśladownictwie swojej rodziny pochodzenia, może wynikać z intuicji rodzicielskiej czy instynktu macierzyńskiego. Z troski o swoje dzieci rodzice często zadają sobie pytania, co należy robić i w jaki sposób, aby prawidłowo wychować dziecko, uniknąć problemów wychowawczych, ponieważ nie chcą ich zaniedbywać ani tym bardziej robić im krzywdy. Odpowiedzią na te pytania jest właśnie wiedza pedagogiczna o wychowaniu, dlatego aby sprostać tym wymaganiom, rodzice powinni mieć ją na wysokim poziomie.

---

²⁹ J. Ś l e d z i a n o w s k i, *Rodzina międzypokoleniowa w Polsce na progu XXI wieku*, Kielce: Wydawnictwo UHP JK 2008, s. 85.

4. POSTULATY DOTYCZĄCE PEDAGOGIZACJI RODZICÓW – WNIOSKI Z PRZEPROWADZONYCH BADAŃ

W wyniku obserwacji otoczenia, w którym rodzice zmagają się z licznymi trudnościami, refleksja nad wiedzą pedagogiczną o wychowaniu dziecka we współczesnej rodzinie wydaje się jak najbardziej uzasadniona. Wobec tych problemów dzieło wychowania, ponieważ odnosi się do człowieka jako istoty złożonej oraz indywidualnej, jest porównywalne z rodzajem sztuki³⁰, stąd wychowanie dziecka w rodzinie należy rozumieć jako proces wieloaspektowy i zależny od licznych uwarunkowań³¹. Jednym z takich uwarunkowań jest posiadanie pedagogicznej wiedzy o wychowaniu, czyli naukowej wiedzy o człowieku oraz świadomym kierowaniu jego rozwojem. Stanowią ją elementy biologii, pedagogiki, psychologii, socjologii oraz filozofii³². Wiedza pedagogiczna jest częścią szeroko rozumianej wiedzy o wychowaniu, ponieważ jest ona tylko fragmentem rozległej dziedziny naukowej – pedagogiki, która korzysta z wielu różnych dyscyplin naukowych: medycyny, antropologii kulturowej, politologii, historii powszechnej i regionalnej, nauk biomedycznych czy ekonomii. Warto także zwrócić uwagę na znaczenie pozapedagogicznej wiedzy o wychowaniu, która ma odzwierciedlenie w bogatym obszarze tradycji, literatury, sztuki oraz myślenia potocznego na temat funkcjonowania osoby, jej psychiki i społeczeństwa, ponieważ dziedziny te poprzez dużą siłę oddziaływania na ludzką wyobraźnię czy wnikanie w doświadczenie życia codziennego, pozostawiają często niepowtarzalny ślad w jestestwie człowieka, tworząc w określony sposób jego działanie w obszarze rzeczywistości wychowawczej³³.

Wobec współczesnych zagrożeń dotyczących funkcjonowania rodziny, proces wychowania dziecka nie może polegać tylko na spontanicznych reakcjach rodziców, tradycji czy intuicji, lecz powinien być kształtowany przez określoną wiedzę, którą rodzice winni stale pogłębiać jako wychowawcy. Kształtowanie osobowości dziecka powinno być świadomym działaniem³⁴,

---

³⁰ P o r e b a, *Pedagogizacja rodziców*, s. 421-496.

³¹ K u ł a c z k o w s k i, *Pedagogika rodziny*, s. 19.

³² H. C u d a k, *Rola ośrodków nie szkolnych w kształtowaniu kultury pedagogicznej rodziców*, Kielce: Wydawnictwo Wszechnicy Świętokrzyskiej 1997, s. 36.

³³ L. G ó r s k a, *Wiedza o wychowaniu. Od różnorodności do jedności*, Szczecin: Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne 2008, s. 51-66.

³⁴ K u ł a c z k o w s k i, *Rzeczywistość wychowawcza rodziny*, s. 74; A. M a t u s z - c z y k, *Rola poradni wychowawczo-zawodowej w podnoszeniu kultury pedagogicznej*, w: *Kultura pedagogiczna społeczeństwa*, red. B. Baranowski, Łódź 1984, s. 114.

dlatego ważne jest upowszechnianie i popularyzowanie naukowej wiedzy pedagogicznej poprzez pedagogizację rodziców. Powinna ona podejmować w szczególności problematykę świadomego wychowania dziecka w rodzinie, powinności rodzica jako dobrego wychowawcy, wskazanie jego cech osobowości, ponadto, specyfikę rozwoju psychospołecznego dziecka oraz stosowania przez rodziców prawidłowych metod wychowania. Pogłębiający się współcześnie kryzys w wielu dziedzinach życia, także w obszarze wychowania powoduje, że rodzice zwracają uwagę na wychowanie dzieci wtedy, gdy dosięgają ich już problemy wychowawcze. W związku z szybkimi przeobrażeniami świata i społeczeństwa wiarygodność współczesnego rodzica stanęła wobec nowych wyzwań, stąd wiedza pedagogiczna o wychowaniu powinna być „naturalnie” wkomponowana w osobę rodzica, jako dobrego wychowawcy i nie może być wyjęta spod jego osobistej odpowiedzialności³⁵. Dlatego podniesienie stanu wiedzy pedagogicznej wśród rodziców w konsekwencji może przyczynić się do uzyskania oczekiwanych efektów wychowawczych³⁶, ponieważ, pomimo wielu niebezpieczeństw zagrażającym rodzinie z powodu dokonujących się zmian społecznych, gospodarczych i politycznych, rodzina nadal stanowi dla dziecka pierwsze i najważniejsze środowisko wychowawcze.

Kluczową rolę w wychowaniu dziecka mają rodzice i ponoszą za nie odpowiedzialność³⁷, dlatego żeby uniknąć trudności wychowawczych i popełnienia błędów, powinni coraz bardziej świadomie, opierając się na odpowiednim zakresie wiedzy pedagogicznej, tworzyć prawidłowy proces wychowania dziecka w rodzinie, a co się z tym łączy – stale zdobywać i poszerzać określoną teorię pedagogiczną i psychologiczną. Z poczucia tej odpowiedzialności powinni oni rozwijać w sobie te cechy osobowości, które są odpowiedzialne za chęć do pogłębiania wiedzy i samokształcenia. Powinno łączyć się z tym zainteresowanie sprawami właściwego wychowania oraz wyboru odpowiednich metod. Wymaga to dużych umiejętności nie tylko wrodzonych, które należy wypracować. Umiejętności te, a przede wszystkim naukową wiedzę pedagogiczną, należy pogłębiać i rodzice powinni o tym wiedzieć. Tematykę wiedzy pedagogicznej podejmuje problematyka kultury

---

³⁵ G ó r s k a, *Wiedza o wychowaniu*, s. 133-134.

³⁶ I. J u n d z i ł ł, *Kultura pedagogiczna społeczeństwa*, „Nauczyciel i Wychowawca” 1977, nr 1, s. 24.

³⁷ J. O z o r o w s k i, *Rola rodziny w wychowaniu młodzieży*, „Zeszyty Naukowe KUL” 1979, nr 3, s. 33-38.

pedagogicznej rodziców³⁸ w postaci licznej literatury i opracowań. Są to ważne zagadnienia nie tylko ze względu na czynniki poznawcze, ale także i praktyczne³⁹. Posiadanie wiedzy pedagogicznej jest istotne z tego względu, że w rodzinie następuje wprowadzenie dziecka w podstawowe wartości kultury, wartości moralne, religijne, ideowe oraz światopoglądowe, dlatego proces ten powinien odbywać się coraz bardziej świadomie⁴⁰. Koniecznym wymogiem współczesnych czasów staje się wychowanie, które zapewnia odpowiedni rozwój dziecka w taki sposób, żeby w dowolnej sytuacji życiowej umiało ono korzystać z wypracowanych wcześniej, pozytywnych odruchów swojego zachowania⁴¹.

Rodzinę należy stale wspomagać i wspierać w jej dziele wychowania poprzez konsekwentne dążenie do upowszechniania i popularyzowania naukowej wiedzy pedagogicznej wśród rodziców. Konieczne jest udostępnianie i propagowanie wiedzy z zakresu nauki o rozwoju i wychowaniu dziecka oraz uczestniczenie rodziców w różnych formach pedagogizacji⁴². Pomoc tę rodzina powinna pozyskiwać ze strony Kościoła, państwa, organizacji rządowych oraz pozarządowych, mających na uwadze szeroko rozumiane dobro rodziny współczesnej i przyszłej. Tylko w wyniku efektywnej i trwałej współpracy wszystkich instytucji, poprzez realizowanie wspólnych projektów i programów upowszechniających naukową wiedzę o wychowaniu dziecka we współczesnej rodzinie, może ona przewyższać zagrożenia teraźniejszego świata. Obecnie istnieje wiele możliwości wzbogacania potocznej wiedzy o wychowaniu:

---

³⁸ A. Skreczek, *Pedagogizacja rodziny*, w: *Słownik małżeństwa i rodziny*, red. E. Ozorowski, Warszawa–Łomianki: Wydawnictwo ATK – Fundacja Pomoc Rodzinie 1999, s. 330; M. Musioł, *Pedagogizacja medialna rodziny*, „Chowanna” 2007, nr 2(29), s. 115; U. Tokarska, *Kultura pedagogiczna rodziców*, „Wychowawca” 2003, nr 11, s. 5-6.

³⁹ B. Baranowski, *Kultura pedagogiczna społeczeństwa*, Łódź: Wydawnictwo Łódzkie 1984, s. 5.

⁴⁰ W. Okoń, *Wszystko o wychowaniu*, Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak” 1999, s. 108.

⁴¹ S. Kawula, *Kultura pedagogiczna rodziców jako czynnik stymulacji rozwoju i wychowania młodego pokolenia*, w: *Pedagogika rodziny, obszary i panorama problematyki*, red. S. Kawula, J. Brągiel, A. Janke, Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek 2007, s. 335-336.

⁴² M. Rokicka, *Świadomość wychowawcza rodziny a adaptacja dziecka do warunków pierwszej klasy szkoły podstawowej*, „Nauczyciel i Szkoła” 2008, nr 1-2(38-39), s. 151; A. Skreczek, *Pedagogizacja rodziców wyrazem troski o wychowanie*, w: *Rodzina XX w. wobec dobra dziecka*, red. J. Wilk, Lublin: Wydawnictwo KUL 2003, s. 461-474.

- nawiązywanie efektywnej współpracy ze szkołą oraz pozostałymi instytucjami wspierającymi rodzinę w jej funkcji wychowawczej;
- czytelnictwo fachowej literatury pedagogicznej;
- korzystanie z poradnictwa dla rodzin;
- aktywny udział w pedagogizacji rodziców;
- pozyskiwanie informacji o wychowaniu w wyniku obowiązkowego wsparcia świadczonego przez właściwe instytucje państwowe oraz organizacje pozarządowe (na podstawie realizacji ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, która weszła w życie 1 stycznia 2012 r.);
- realizowanie nauki Kościoła, poprzez cele wychowania chrześcijańskiego, którego tradycja niesie ze sobą sprawdzone przez wieki ideały, zasady i wartości. Łączą się one z realistycznie pojmowaną naturą ludzką, wewnętrznymi i zewnętrznymi czynnikami rozwojowymi człowieka oraz obowiązującym w chrześcijaństwie etosem⁴³.

Poszerzanie stanu wiedzy pedagogicznej rodziców oraz ich kultury poprzez pedagogizację⁴⁴ stanowi jeden z warunków prawidłowego rozwoju oraz wychowania dziecka, a także jego uczestnictwa w życiu i funkcjonowaniu edukacyjnym w szkole czy innych placówkach opiekuńczo-wychowawczych⁴⁵.

Według Piotra Poręby, pedagogizacja powinna opierać się na wychowaniu osobowym rodziców, oznacza to konieczność kształtowania cech osobowości wychowawców zgodnie z wymaganiami pedagogicznymi w celu wychowawczego usprawnienia rodziny. Oprócz rozwijania wartości intelektualnych rodziców, chodzi głównie o formowanie ich wartości społecznych, moralnych i religijnych. Do elementów wychowawczego kształtowania osobowości rodziców należy zaliczyć przede wszystkim dziecko, fakt jego istnienia oraz znajomość jego rozwoju psychospołecznego, następnie „czynniki trzecie”, to znaczy wyposażenie wewnętrzne dziecka (biologiczne i genetyczne) oraz zewnętrzne, mające na uwadze wpływ środowiskowy a także wychowawczy.

---

⁴³ A. R y n i o, *Wychowanie chrześcijańskie. Między tradycją a współczesnością*, Lublin: Wydawnictwo KUL 2007, s. 19.

⁴⁴ S. K a w u l a, *Pedagogizacja rodziców*, w: *Encyklopedia pedagogiczna*, s. 581; A. S k r e c z k o, *O kulturze pedagogicznej rodziców*, „Na drogach katechety” 2001, nr 4, s. 4-5; J. M a c i a s z k o w a, *O kulturze pedagogicznej obecnych i przyszłych rodziców*, „Oświata i Wychowanie” 1977, nr 6, s. 12.

⁴⁵ I. J u n d z i ł, *Rola zawodowa pedagoga szkolnego*, Warszawa: Wydawnictwo WSiP 1980, s. 165; M. W i n i a r s k i, *Rodzina w życiu jednostki, narodu, społeczeństwa globalnego*, „Studia nad Rodziną” 13(2009), nr 1-3(24-25), s. 110.

Dla rodziców o zakłóconej czy zaburzonej osobowości ważnym elementem pedagogizacji jest czynnik terapeutyczny, mający na celu przywrócenie ich równowagi psychicznej. Ponieważ każde działanie powinno opierać się na pewnych ustalonych metodach postępowania i wypracowanych umiejętnościach ich stosowania, stąd w celu pedagogizacji rodziców można korzystać m.in.: z prowadzenia rozmów indywidualnych czy grupowych z rodzicami, organizowania seminariów dla rodzin, preferowania wychowania przez zaangażowanie lub pokazywanie (za pomocą sztuki, filmu, programów) oraz propagowania literatury pedagogicznej. Poradnictwem obejmującym całą strukturę rodziny, wszystkie jej elementy, znajomość ról oraz funkcji wychowawczych, a nawet przygotowaniem do życia małżeńskiego i rodzinnego, zajmują się wyspecjalizowane pod tym względem poradnie dla rodziców. Celem tych instytucji jest głównie przygotowanie kandydatów do życia małżeńskiego, doradanie pedagogiczne rodzicom, a także pomoc w rozwiązywaniu problemów tym, którzy są wychowawcami dorastającej, trudnej młodzieży. Działalność poradni realizowana jest poprzez organizowanie pokazów, kursów i wykładów dla rodziców na temat wychowania, udzielanie indywidualnych porad drogą ustną lub pisemną, a także przez prowadzenie pracy naukowej i badawczej. Poradnie są prowadzone zarówno przez organizacje duszpasterskie⁴⁶, jak i państwowe instytucje odpowiedzialne za wspieranie rodzin na podstawie prawa. Podobnymi działaniami zajmują się także organizacje pozarządowe (fundacje, stowarzyszenia) na podstawie podejmowanych własnych inicjatyw.

Dziecko wychowywane w rodzinie, która umiejętnie potrafi zaspokoić wszystkie jego potrzeby psychospołeczne, będzie miało ukształtowane prawidłowe poczucie własnej wartości, wiarę we własne siły, pewność siebie, poczucie, że jest potrzebne, stanie się otwarte na innych, będzie umiało współpracować z ludźmi, nauczy się samodzielności, nabędzie siły, aby oprzeć się zagrożeniom współczesnego świata. Zyska ono także odpowiednie wzorce życia społecznego, potrzebne po osiągnięciu dorosłości, oraz będzie właściwie przygotowane do odpowiedzialnego pełnienia w przyszłości roli matki lub ojca, dlatego niewątpliwie warto, żeby rodzice podjęli trud poznawania i zdobywania pedagogicznej wiedzy o wychowaniu dziecka w rodzinie.

---

⁴⁶ P o r e b a, *Pedagogizacja rodziców*, s. 468-481.

BIBLIOGRAFIA

- Adhortacja apostolska „Familiaris consortio” Ojca Świętego Jana Pawła II do biskupów, kapłanów i wiernych całego Kościoła katolickiego o zadaniach rodziny chrześcijańskiej w świecie współczesnym, Wrocław: Wydawnictwo Wrocławskiej Księgarni Archidiecezjalnej TUM 2000.
- B a r a n o w s k i B.: Kultura pedagogiczna społeczeństwa, Łódź: Wydawnictwo Łódzkie 1984.
- C u d a k H.: Rola ośrodków nie szkolnych w kształtowaniu kultury pedagogicznej rodziców, Kielce: Wydawnictwo Wszechnicy Świętokrzyskiej 1997.
- G ó r s k a L.: Wiedza o wychowaniu. Od różnorodności do jedności, Szczecin: Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne 2008.
- J a n P a w e ł II: Adhortacja apostolska o zadaniach rodziny chrześcijańskiej w świecie współczesnym „Familiaris consortio”, nr 36, w: Posoborowe dokumenty Kościoła katolickiego o małżeństwie i rodzinie, t. I, red. K. Lubowicki, Kraków: Wydawnictwo „M” 1999, s. 133-238.
- J u n d z i ł I.: Kultura pedagogiczna społeczeństwa, „Nauczyciel i Wychowawca” 1977, nr 1, s. 24.
- J u n d z i ł I.: Rola zawodowa pedagoga szkolnego, Warszawa: Wydawnictwo WSiP 1980.
- K a w u ł a S.: Kultura pedagogiczna rodziców jako czynnik stymulacji rozwoju i wychowania młodego pokolenia, w: Pedagogika rodziny, obszary i panorama problematyki, red. S. Kawula, J. Brągiel, A. Janke, Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek 2007, s. 335-357.
- K a w u ł a S.: Pedagogizacja rodziców, w: Encyklopedia pedagogiczna, red. W. Pomykało, Warszawa: Wydawnictwo Fundacja Innowacja 1993.
- K u k o ł o w i c z T.: Rodzina w procesie wychowania, w: Pedagogika rodziny na progu XXI wieku, red. A. Janke, Toruń: Wydawnictwo Edukacyjne „Akapit” 2004, s. 43-49.
- K u ł a c z k o w s k i J.: Rzeczywistość wychowawcza rodziny, Stalowa Wola–Lublin: Wydawnictwo KUL 2001.
- K u ł a c z k o w s k i J.: Teologia pedagogicznego wymiaru więzi małżeńskiej w rodzinie, Rzeszów: Wydawnictwo Diecezji Rzeszowskiej Bonus Lider 2002.
- K u ł a c z k o w s k i J.: Niepodważalna godność autorytetu rodziców jako wychowawców w ujęciu Syracha, „Zeszyty Naukowe KUL” 2004, nr 1, s. 41-61.
- K u ł a c z k o w s k i J.: Pedagogika rodziny. Teoria wychowania w rodzinie, Warszawa–Łomianki: Wydawnictwo Diecezji Rzeszowskiej Bonus Lider 2009.
- K u n o w s k i S.: Podstawy współczesnej pedagogiki, Warszawa: Wydawnictwo Salezjańskie 1993.
- L i s o w s k a E.: Pedagogiczna diagnoza rodziny, w: Zagrożenia współczesnej rodziny, red. E. Lisowska, Kielce: Wydawnictwo „Kaligraf” 2008, s. 9-19.
- Ł o b o c k i M.: Altruizm a wychowanie, Lublin: UMCS 1998.
- Ł o b o c k i M.: Metody i techniki badań pedagogicznych, Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls” 2009.

- Ł o b o c k i M.: Teoria wychowania w zarysie, Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls” 2009.
- M a c i a s z k o w a J.: O kulturze pedagogicznej obecnych i przyszłych rodziców, „Oświata i Wychowanie” 1977, nr 6, s. 12.
- M a j d a n s k i K.: Wspólnota życia i miłości, Łomianki: Wydawnictwo Fundacja Pomoc Rodzinie 2001.
- M u s i o ł M.: Pedagogizacja medialna rodziny, „Chowanna” 2007, nr 2(29), s. 115.
- O k o ń W.: Wszystko o wychowaniu, Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak” 1999.
- O k o ń W.: Wychowanie, w: Nowy słownik pedagogiczny, oprac. W. Okoń, Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak” 2007.
- O z o r o w s k i J.: Rola rodziny w wychowaniu młodzieży, „Zeszyty Naukowe KUL” 1979, nr 3, s. 33-38.
- P o m y k a ł o W.: Wychowanie, w: Encyklopedia pedagogiczna, red. W. Pomykało, Warszawa: Wydawnictwo Fundacja Innowacja 1993.
- P o r e b a P.: Pedagogizacja rodziców, „Studia Warمیńskie” 6(1969), s. 423-487.
- R a d z i k K.: Osobowość wychowawcy w systemie zapobiegawczym ks. Bronisława Markiewicza, Marki–Struga: Wydawnictwo Michalineum 1991.
- R o k i c k a M.: Świadomość wychowawcza rodziny a adaptacja dziecka do warunków pierwszej klasy szkoły podstawowej, „Nauczyciel i Szkoła” 2008, nr 1-2(38-39).
- R y n i o A.: Wychowanie chrześcijańskie. Między tradycją a współczesnością, Lublin: Wydawnictwo KUL 2007.
- S i e m e k D.: Problemy wychowawcze wieku przedszkolnego, Warszawa: IWZZ 1982.
- S k r e c z k o A.: Pedagogizacja rodziny, w: Słownik małżeństwa i rodziny, red. E. Ozorowski, Warszawa–Łomianki: Wydawnictwo ATK – Fundacja Pomoc Rodzinie 1999.
- S k r e c z k o A.: Pedagogizacja rodziców wyrazem troski o wychowanie, w: Rodzina XX w. wobec dobra dziecka, red. J. Wilk, Lublin: Wydawnictwo KUL 2003.
- S k r e c z k o A.: O kulturze pedagogicznej rodziców, „Na drogach katechezy” 2001, nr 4, s. 4-5.
- S k r e c z k o A.: Zasady wychowawcze, w: Słownik małżeństwa i rodziny, red. E. Ozorowski, Warszawa–Łomianki: Wydawnictwo ATK – Fundacja Pomoc Rodzinie 1999.
- S o b i e s z c z y k M.: Specyfika wychowania w rodzinie dzieci w młodszym wieku szkolnym, w: Wychowanie rodzinne w teorii i praktyce, red. A. Janke, Toruń: Wydawnictwo Edukacyjne „Akapit” 2008.
- S o ś n i c k i K.: Istota i cele wychowania, Warszawa: Nasza Księgarnia 1964.
- Ś l e d z i a n o w s k i J.: Rodzina międzypokoleniowa w Polsce na progu XXI wieku, Kielce: Wydawnictwo UHP JK 2008.
- T o k a r s k a U.: Kultura pedagogiczna rodziców, „Wychowawca” 2003, nr 11, s. 5-6.

- W i l k J.: Pedagogika rodziny, Lublin: Wydawnictwo Poligrafia Salezjańska 2002.
- W i n i a r s k i W.: Rodzina w życiu jednostki, narodu, społeczeństwa globalnego, „Studia nad Rodziną” 13(2009), nr 1-2(24-25).
- W y s o c k a E.: Wzór osobowy, w: Encyklopedia pedagogiczna XXI w., red. T. Pilch, Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak” 2008.
- Z i m b a r d o G.: Psychologia i życie, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN 1999.

THE REPORT OF THE RESEARCH FOR DIAGNOSIS
OF PEDAGOGICAL KNOWLEDGE HELD BY PARENTS
OF CHILDREN IN THE EARLY SCHOOL
AGE IN THE DISTRICT OF KOLBUSZOWA

S u m m a r y

This article may be classified as pedagogy of family, concerns parents' pedagogical knowledge, it has a theoretical-empirical character. The goal is determination of a level of the pedagogical knowledge possessed by parents. Research was carried out by the method of sounding. A questionnaire, which consists of fifty questions adopted it as a research technique. The collected research material in a form of five hundred filled-in questionnaires was covered by the statistical analysis. This article presents the theory consisting of parents' pedagogical knowledge, methodology of my own research, include acquired results of the performed research and conclusions of the research.

Słowa kluczowe: wychowanie, dziecko, rodzina, pedagogika rodziny, wiedza pedagogiczna rodziców.

Key words: education, child, family, pedagogy of family, parents' pedagogical knowledge.